HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a patra)

16 ianuarie 2025*

„Trimitere preliminară – Cooperare judiciară în materie penală – Directiva (UE) 2016/343 – Dreptul de a fi prezent la proces – Articolul 8 alineatul (2) – Proces care conduce la o hotărâre de condamnare sau de achitare în lipsă – Condiții – Articolul 8 alineatul (4) – Obligația de a informa persoana judecată în lipsă cu privire la căile de atac disponibile – Articolul 9 – Dreptul la un nou proces sau la o altă cale de atac care permite o nouă apreciere a fondului cauzei și care poate conduce la infirmarea hotărârii inițiale – Articolul 10 alineatul (1) – Dreptul la o cale de atac efectivă – Reglementare națională care condiționează recunoașterea dreptului la un nou proces de introducerea prealabilă a unei cereri de redeschidere a procedurii penale la o autoritate judiciară în fața căreia persoana judecată în lipsă trebuie să se prezinte în persoană”

În cauza C-400/23,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Sofiyski gradski sad (Tribunalul Orașului Sofia, Bulgaria), prin decizia din 29 iunie 2023, primită de Curte la 29 iunie 2023, în procedura penală împotriva

VB

cu participarea:

Sofiyska gradska prokuratura,

CURTEA (Camera a patra),

compusă din domnul C. Lycourgos (raportor), președintele Camerei a treia, îndeplinind funcția de președinte al Camerei a patra, domnul S. Rodin și doamna O. Spineanu-Matei, judecători,

avocat general: domnul J. Richard de la Tour,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru Comisia Europeană, de M. Wasmeier și I. Zaloguin, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 11 iulie 2024,

* Limba de procedură: bulgara.

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 8 alineatul (4), a articolului 9 și a articolului 10 alineatul (1) din Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale (JO 2016, L 65, p. 1).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unor proceduri penale inițiate împotriva lui VB în legătură cu fapte susceptibile să constituie infracțiuni pasibile de pedepse privative de libertate.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Directiva 2016/343

3 Considerentele (9), (10), (12), (33), (39), (44), (47) și (48) ale Directivei 2016/343 au următorul cuprins:

„(9) Scopul prezentei directive este acela de a consolida dreptul la un proces echitabil în cadrul procedurilor penale prin stabilirea unor norme minime comune privind anumite aspecte ale prezumției de nevinovăție și ale dreptului de a fi prezent la proces.

(10) Prin stabilirea unor norme minime comune privind protecția drepturilor procedurale ale persoanelor suspectate și acuzate, prezenta directivă are ca obiectiv consolidarea încrederii statelor membre în sistemele de justiție penală ale celorlalte state membre […]

[…]

(12) Prezenta directivă ar trebui să se aplice persoanelor fizice care sunt suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale. Aceasta ar trebui să se aplice din momentul în care o persoană este suspectată sau acuzată de comiterea unei infracțiuni sau a unei presupuse infracțiuni și, prin urmare, chiar înainte ca persoana respectivă să fie informată de către autoritățile competente ale unui stat membru, prin notificare oficială sau în alt mod, cu privire la faptul că este suspectată sau acuzată. Prezenta directivă ar trebui să se aplice în toate fazele procedurilor penale, până când hotărârea prin care se stabilește vinovăția sau nevinovăția persoanei suspectate sau acuzate de săvârșirea infracțiunii rămâne definitivă. Acțiunile în justiție și căile de atac care pot fi introduse numai după ce hotărârea în cauză rămâne definitivă, inclusiv acțiunile în fața Curții Europene a Drepturilor Omului, nu ar trebui să intre în domeniul de aplicare al prezentei directive.

[…]

(33) Dreptul la un proces echitabil este unul dintre principiile de bază ale unei societăți democratice. Dreptul persoanelor suspectate și acuzate de a fi prezente la proces se întemeiază pe dreptul menționat și ar trebui să fie asigurat în întreaga Uniune [Europeană].

[…]

(39) Atunci când statele membre prevăd posibilitatea desfășurării proceselor în absența persoanei suspectate sau acuzate, dar condițiile necesare pentru luarea unei hotărâri în lipsa acesteia nu au putut fi întrunite într-un caz concret, din cauză că persoana suspectată sau acuzată nu a putut fi localizată în pofida faptului că au fost depuse eforturi rezonabile în acest sens, de exemplu pentru că persoana respectivă a fugit sau se sustrage, ar trebui să existe totuși posibilitatea luării unei hotărâri în absența sa și a punerii în executare a hotărârii respective. În acest caz, statele membre ar trebui să asigure că, atunci când persoanele suspectate sau acuzate sunt informate cu privire la hotărâre și, în special, atunci când sunt reținute, ele ar trebui informate și cu privire la posibilitatea de a contesta hotărârea și la dreptul la un nou proces sau la o altă cale de atac. Aceste informații ar trebui transmise în scris. Informațiile pot fi transmise și verbal, cu condiția ca faptul că informațiile au fost transmise să fie înregistrat în conformitate cu procedura de înregistrare prevăzută de dreptul intern.

[…]

(44) Principiul eficacității dreptului Uniunii impune instituirea de către statele membre a unor măsuri reparatorii adecvate și eficiente în eventualitatea încălcării unui drept conferit persoanelor prin dreptul Uniunii. O cale de atac eficientă, care este disponibilă în cazul încălcării oricăror drepturi prevăzute în prezenta directivă, ar trebui să aibă ca efect, în măsura în care este posibil, plasarea persoanelor suspectate sau acuzate în aceeași situație în care s-ar fi aflat dacă încălcarea nu s-ar fi produs, în vederea protejării dreptului la un proces echitabil și a dreptului la apărare.

[…]

(47) Prezenta directivă susține drepturile și principiile fundamentale recunoscute de [Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare «carta»)] și de [Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare «CEDO»)], inclusiv […] dreptul la o cale de atac eficientă și la un proces echitabil […] Ar trebui acordată atenție îndeosebi articolului 6 din [TUE], potrivit căruia Uniunea recunoaște drepturile, libertățile și principiile prevăzute în cartă și conform căruia drepturile fundamentale, astfel cum sunt garantate de CEDO și astfel cum rezultă din tradițiile constituționale comune statelor membre, constituie principii generale ale dreptului Uniunii.

(48) Întrucât prezenta directivă instituie norme minime, statele membre ar trebui să poată extinde drepturile prevăzute în aceasta pentru a asigura un nivel de protecție mai ridicat. Nivelul de protecție stabilit de statele membre ar trebui să nu fie niciodată inferior standardelor prevăzute de cartă sau de CEDO, astfel cum sunt interpretate de [Curte] și de Curtea Europeană a Drepturilor Omului.”

4 Articolul 1 din această directivă, intitulat „Obiect”, prevede:

„Prezenta directivă prevede norme minime comune cu privire la:

(a) anumite aspecte ale prezumției de nevinovăție în cadrul procedurilor penale;

(b) dreptul de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale.”

5 Potrivit articolului 2 din directiva menționată, intitulat „Domeniul de aplicare”:

„Prezenta directivă se aplică persoanelor fizice care sunt suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale. Prezenta directivă se aplică în toate fazele procedurilor penale, din momentul în care o persoană este suspectată sau acuzată de comiterea unei infracțiuni sau a unei presupuse infracțiuni până când hotărârea prin care se stabilește că persoana respectivă a comis infracțiunea în cauză rămâne definitivă.”

6 Articolul 8 din aceeași directivă, intitulat „Dreptul de a fi prezent la proces”, prevede:

„(1) Statele membre se asigură că persoanele suspectate și acuzate au dreptul de a fi prezente la propriul proces.

(2) Statele membre pot să prevadă că un proces care poate duce la o hotărâre privind vinovăția sau nevinovăția persoanei suspectate sau acuzate poate avea loc în absența persoanei în cauză, cu condiția ca:

(a) persoana suspectată sau acuzată să fi fost informată în timp util cu privire la proces și la consecințele neprezentării sau

(b) persoana suspectată sau acuzată care a fost informată cu privire la proces să fie reprezentată de un avocat mandatat, care a fost numit fie de către persoana suspectată sau acuzată, fie de către stat.

(3) O hotărâre luată în conformitate cu alineatul (2) poate fi pusă în executare împotriva persoanei suspectate sau acuzate în cauză.

(4) Atunci când statele membre prevăd posibilitatea desfășurării proceselor în lipsa persoanelor suspectate sau acuzate, dar condițiile prevăzute la alineatul (2) din prezentul articol nu pot fi îndeplinite din cauză că suspectul sau inculpatul nu poate fi localizat, în pofida eforturilor rezonabile depuse în acest scop, statele membre pot să prevadă că o hotărâre poate fi totuși luată și pusă în executare. În acest caz, statele membre se asigură că, atunci când persoanele suspectate sau acuzate sunt informate cu privire la hotărâre și, în special, atunci când sunt prinse, ele sunt informate și despre posibilitatea de a contesta hotărârea și despre dreptul la un nou proces sau la o altă cale de atac, în conformitate cu articolul 9.

[…]”

7 Articolul 9 din Directiva 2016/343, intitulat „Dreptul la un nou proces”, are următorul cuprins:

„Statele membre se asigură că, atunci când persoanele suspectate sau acuzate nu au fost prezente la procesul lor și condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) nu au fost îndeplinite, persoanele în cauză au dreptul la un nou proces sau la o altă cale de atac care permite reexaminarea pe fond a

cauzei, inclusiv examinarea unor probe noi, și care ar putea duce la anularea hotărârii inițiale. În acest sens, statele membre se asigură că persoanele în cauză suspectate și acuzate au dreptul de a fi prezente, de a participa efectiv, în conformitate cu procedurile prevăzute de dreptul intern, și de a-și exercita dreptul la apărare."

8 Articolul 10 din această directivă, intitulat „Căi de atac", prevede la alineatul (1):

„Statele membre se asigură că persoanele suspectate și acuzate dispun de o cale de atac eficientă în cazul în care drepturile lor prevăzute în prezenta directivă sunt încălcate."

Decizia-cadru 2002/584

9 Articolul 4a din Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre (JO 2002, L 190, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 3), astfel cum a fost modificată prin Decizia-cadru 2009/299/JAI a Consiliului din 26 februarie 2009 (JO 2009, L 81, p. 24) (denumită în continuare „Decizia-cadru 2002/584"), prevede:

„(1) Autoritatea judiciară de executare poate refuza, de asemenea, executarea mandatului european de arestare emis în scopul executării unei pedepse sau a unei măsuri privative de libertate, în cazul în care persoana nu a fost prezentă în persoană la procesul în urma căruia a fost pronunțată decizia, cu excepția cazului în care mandatul european de arestare precizează că persoan[ei], în conformitate cu alte cerințe procedurale definite în legislația națională a statului membru emitent:

[…]

d) nu i s-a înmânat personal decizia, însă:
   (i) i se va înmâna decizia personal și fără întârziere după predare și va fi informată în mod expres cu privire la dreptul la rejudecarea cauzei sau la o cale de atac, la care are dreptul de a fi prezentă și care permite ca situația de fapt a cauzei, inclusiv dovezile noi, să fie reexaminată și care poate conduce la desființarea deciziei inițiale;

   și
   (ii) va fi informată cu privire la intervalul de timp în care trebuie să solicite rejudecarea cauzei sau promovarea unei căi de atac, astfel cum se menționează în mandatul de arestare european relevant.

[…]

(3) În cazul în care persoana predată în condițiile menționate la alineatul (1) litera (d) a solicitat rejudecarea cauzei sau promovarea unei căi de atac, detenția persoanei respective care așteaptă rejudecarea cauzei sau promovarea unei căi de atac este revizuită în conformitate cu legislația statului membru emitent, până la finalizarea procedurilor, fie în mod regulat, fie la solicitarea persoanei în cauză. O astfel de revizuire va prevedea, în special, posibilitatea de a suspenda sau întrerupe detenția. Rejudecarea cauzei sau promovarea căii de atac va începe în timp util, după predare."

Dreptul bulgar

10 Articolul 15 alineatele (2) și (3) din Nakazatelno-protsesualen kodeks (Codul de procedură penală) (DV nr. 86 din 28 octombrie 2005), în versiunea aplicabilă procedurilor principale (denumit în continuare „NPK”), prevede:

„(2) Persoanele acuzate și celelalte persoane care participă la procedurile penale dispun de toate mijloacele procedurale necesare pentru a-și apăra drepturile și interesele legitime.

(3) Judecătorul, procurorul și organele de cercetare penală informează persoanele menționate la alineatul (2) cu privire la drepturile lor procedurale și le asigură posibilitatea de a le exercita.”

11 Articolul 423 alineatele (1)-(4) din NPK prevede:

„(1) În termen de șase luni de la luarea la cunoștință a condamnării penale definitive […], persoana condamnată în lipsă poate solicita redeschiderea [procedurii penale] invocând lipsa sa în cursul [acestei proceduri]. Se admite cererea, cu excepția cazului în care persoana condamnată, după comunicarea capetelor de acuzare în timpul cercetării, a fugit, astfel încât procedura prevăzută la articolul 247c alineatul (1) nu a putut fi executată, sau chiar, după executarea procedurii respective, aceasta nu s-a prezentat la ședință fără un motiv valabil.

(2) Cererea nu suspendă executarea condamnării penale, cu excepția cazului în care instanța dispune altfel.

(3) Procedura de redeschidere a unei [proceduri] penale se închide în cazul neprezentării persoanei condamnate în lipsă fără un motiv valabil.

(4) Atunci când o persoană condamnată în lipsă se află în detenție în executarea unei condamnări definitive, iar instanța redeschide procesul penal, aceasta se pronunță în hotărârea sa și cu privire la măsura detenției.”

12 Articolul 424 alineatele (1) și (2) din NPK prevede:

„(1) Cererea de redeschidere a unei [proceduri] penale în conformitate cu articolul 422 alineatul (1) punctul 5 este examinată de Apelativen sad [Curtea de Apel, Bulgaria] competentă, atunci când actul menționat la articolul 419 a fost pronunțat de un Rayonen sad [tribunal de raion, Bulgaria] sau de un Okrazhen sad [tribunal regional, Bulgaria] în calitate de instanță de apel, cu excepția noilor hotărâri.

(2) În afara cazurilor menționate la alineatul (1), cererea de redeschidere a unei [proceduri] penale este examinată de Varhoven kasatsionen sad [Curtea Supremă de Casație, Bulgaria].”

13 Articolul 425 alineatul (2) din NPK prevede:

„În cazurile prevăzute la articolul 423 alineatul (1), procedura se redeschide și se reia din stadiul în care cauza s-a judecat în lipsă.”

Procedurile principale și întrebările preliminare

14 În Bulgaria au fost inițiate proceduri penale împotriva lui VB. Acestuia din urmă i se reproșează, pe de o parte, că a participat la o organizație criminală având ca obiect cultivarea și distribuirea de stupefiante, precum și deținerea de arme și, pe de altă parte, că a deținut el însuși stupefiante și arme. Aceste fapte constituie infracțiuni pasibile de pedepse privative de libertate.

15 VB nu a primit nicio înștiințare oficială cu privire la acuzațiile care i se aduc. În plus, acesta nu a fost informat nici cu privire la trimiterea sa în fața unei instanțe și, cu atât mai mult, nici cu privire la data și la locul ședinței de judecată sau cu privire la consecințele neprezentării sale în persoană. Astfel, autoritățile naționale competente nu au reușit să îl localizeze pe VB, întrucât acesta s-a sustras de la procedură în cursul fazei de urmărire, înainte de operațiunea poliției care viza reținerea suspecților. El a făcut de asemenea obiectul unei urmăriri prin intermediul unui mandat european de arestare, însă nu a fost găsit.

16 În cursul anului 2022, Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat, Bulgaria), sesizat inițial cu procedurile penale inițiate împotriva lui VB, a formulat cereri de decizie preliminară privind interpretarea articolului 8 alineatul (4) și a articolului 9 din Directiva 2016/343. Aceste cereri priveau în special aspectul dacă directiva menționată impune ca o instanță care pronunță o condamnare în lipsă, deși nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din Directiva 2016/343, trebuie să indice în mod expres, în hotărârea de condamnare, existența dreptului la un nou proces.

17 Prin Hotărârea din 8 iunie 2023, VB (Informarea condamnatului în lipsă), (C-430/22 și C-468/22, denumită în continuare „Hotărârea VB”, EU:C:2023:458), Curtea a răspuns negativ la această întrebare.

18 Potrivit Sofiyski gradski sad (Tribunalul Orașului Sofia, Bulgaria), care a preluat, de la eliminarea Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat), procedurile penale din litigiul principal și care este instanța de trimitere, Hotărârea VB ar putea fi înțeleasă în sensul că legislația bulgară este conformă cu Directiva 2016/343 și că nu este necesar niciun efort al instanței care condamnă o persoană în lipsă, deși nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din această directivă, pentru a se asigura că informațiile menționate la articolul 8 alineatul (4) a doua teză din directiva menționată sunt comunicate acestei persoane.

19 O astfel de interpretare a Hotărârii VB nu s-ar impune însă în mod evident. Ar fi necesar să se obțină precizări suplimentare cu privire la domeniul de aplicare al Directivei 2016/343, în vederea clarificării, printre altele, a momentului în care informațiile prevăzute la articolul 8 alineatul (4) a doua teză din această directivă trebuie comunicate persoanei condamnate în lipsă.

20 Instanța de trimitere arată că are nevoie de aceste precizări pentru a aprecia dacă poate continua să desfășoare în lipsă procedurile penale din litigiul principal. Din moment ce există o anumită probabilitate ca VB să fie condamnat, ar fi indispensabil să se asigure că informațiile pe care VB le va primi ulterior cu privire la hotărârea de condamnare și la drepturile sale procedurale vor fi suficiente în raport cu normele minime comune prevăzute de Directiva 2016/343.

21 Această instanță dorește în special să se asigure că VB va fi informat, în momentul eventualei sale reținere, nu numai cu privire la faptul că a fost condamnat, ci și cu privire la drepturile procedurale prevăzute la articolul 9 din Directiva 2016/343, la care face trimitere articolul 8 alineatul (4) a doua teză din aceasta.

22 Întrucât aceste dispoziții ale Directivei 2016/343 au, conform punctului 28 din Hotărârea din 19 mai 2022, Spetsializirana prokuratura (Procesul unei persoane acuzate care se sustrage) (C-569/20, EU:C:2022:401), efect direct, iar instanțele bulgare sunt obligate, în temeiul articolului 15 alineatul (3) din NPK, să informeze persoanele acuzate cu privire la drepturile lor procedurale, instanța menționată dorește să afle ce măsuri ar putea sau ar trebui să ia pentru a garanta că această directivă este respectată în urma condamnării pe care ar pronunța-o în lipsă.

23 În această privință, instanța de trimitere consideră, mai întâi, că persoana condamnată în lipsă trebuie să cunoască complet motivele pentru care a fost condamnată. Curtea ar trebui să clarifice dacă aceasta înseamnă printre altele că o copie completă a hotărârii pronunțate în lipsă trebuie predată persoanei în cauză încă din momentul în care aceasta este reținută.

24 În ceea ce privește, în continuare, drepturile procedurale ale persoanei condamnate în lipsă, instanța de trimitere urmărește să obțină o interpretare a anumitor expresii care figurează la articolul 8 alineatul (4) a doua teză și la articolul 9 din Directiva 2016/343, în special a expresiilor „posibilitatea de a contesta hotărârea”, „dreptul la un nou proces” și „altă cale de atac”.

25 În această privință, instanța de trimitere subliniază că, în Bulgaria, termenul prevăzut pentru a declara apel împotriva unei hotărâri de condamnare în lipsă este de 15 zile și curge fără întrerupere de la data pronunțării acestei hotărâri de condamnare, chiar dacă persoana în cauză rămâne de negăsit. Prin urmare, articolul 423 din NPK, referitor la o eventuală redeschidere a procedurii penale, ar enunța singura cale de atac disponibilă împotriva unei hotărâri de condamnare în lipsă odată ce aceasta dobândește, în a șaisprezecea zi de la pronunțarea sa, autoritate de lucru judecat.

26 Or, dreptul bulgar nu ar prevedea că persoana condamnată în lipsă trebuie să fie informată cu privire la această posibilitate de a solicita redeschiderea procedurii penale.

27 Cererea de redeschidere a procedurii penale nu ar putea fi formulată, pe de altă parte, decât după ce hotărârea pronunțată în lipsă a dobândit autoritate de lucru judecat și numai Varhoven kasatsionen sad (Curtea Supremă de Casație), a cărei hotărâre nu poate face obiectul unui apel, ar fi competentă să examineze această cerere. Instanța de trimitere are îndoieli cu privire la aspectul dacă un astfel de regim procedural garantează efectivitatea „dreptului la un nou proces sau la o altă cale de atac”, în sensul articolului 8 alineatul (4) a doua teză și al articolului 9 din Directiva 2016/343.

28 Efectivitatea acestui drept ar apărea, în plus, alterată de obligația, sub sancțiunea clasării definitive a cererii de redeschidere a procedurii penale, de a se prezenta în persoană în fața instanței care va examina această cerere. Instanța de trimitere observă că o astfel de cerință nu figurează printre normele minime comune stabilite de legiuitorul Uniunii și ar putea, având în vedere jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului referitoare la articolul 6 din CEDO, să fie incompatibilă cu dreptul fundamental la o cale de atac efectivă, astfel cum este prevăzut la articolul 47 din cartă și la articolul 10 alineatul (1) din Directiva 2016/343.

29 Elementele menționate mai sus ar avea drept consecință faptul că, în Bulgaria, „dreptul la un nou proces sau la o altă cale de atac, care permite reexaminarea pe fond a cauzei”, în sensul Directivei 2016/343, nu este nici comunicat, nici chiar recunoscut în momentul în care persoana condamnată în lipsă este informată cu privire la condamnarea sa. În schimb respectiva persoană

poate invoca acest drept în cadrul unei proceduri în fața Varhoven kasatsionen sad (Curtea Supremă de Casație). Ar trebui să se stabilească dacă un astfel de regim este conform dreptului Uniunii.

30 Instanța de trimitere este preocupată de faptul că, pe de altă parte, prin condiționarea dreptului la un nou proces de inițierea unei proceduri ulterioare momentului în care hotărârea pronunțată în lipsă dobândește autoritate de lucru judecat, legiuitorul bulgar a creat o situație în care dreptul la un nou proces nu intră în domeniul de aplicare al Directivei 2016/343, astfel cum este definit la articolul 2 din directiva menționată, interpretat în lumina considerentului (12) al acesteia.

31 În plus, modalitățile regimului procedural bulgar în cauză riscă, potrivit acestei instanțe, să facă imposibilă sau excesiv de dificilă predarea lui VB dacă acesta din urmă ar fi găsit și reținut în alt stat membru. Din articolul 4a alineatul (1) litera (d) din Decizia-cadru 2002/584 ar rezulta că autoritatea judiciară de executare nu poate refuza executarea mandatului european de arestare în cazul în care acest mandat indică faptul că persoana în cauză va primi de îndată, după predare, notificarea hotărârii pronunțate în lipsă, precum și informarea cu privire la dreptul său la rejudecarea cauzei sau la o cale de atac. Or, această informare nu ar fi prevăzută în dreptul bulgar.

32 Instanța menționată se întreabă de asemenea potrivit căror modalități procedurale ar putea ea însăși să stabilească dacă au fost respectate condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din Directiva 2016/343. Ea dorește în special să afle dacă, înainte de a se pronunța cu privire la acest aspect în hotărârea pe care o va pronunța în lipsă, are competența de a asculta avocatul care apără persoana absentă.

33 În sfârșit, din moment ce nu se poate exclude, în această etapă, ca VB să fie achitat, instanța de trimitere urmărește să afle dacă normele prevăzute de Directiva 2016/343 sunt pertinente într-o asemenea situație. Modul de redactare a directivei menționate nu ar fi clar în această privință, întrucât face referire la o „hotărâre” pronunțată în lipsă, iar nu în mod specific la o hotărâre de condamnare în lipsă. Anumite pasaje ale articolului 8 din directiva respectivă, precum termenii „hotărâre privind vinovăția sau nevinovăția”, ar sugera că este vizată orice hotărâre, în timp ce altele, precum termenii „în special atunci când sunt prinse”, ar da impresia că sunt vizate numai hotărârile de condamnare în lipsă.

34 În aceste condiții, Sofiyski gradski sad (Tribunalul Orașului Sofia) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) a) Articolul 8 alineatul (4) a doua teză din Directiva [2016/343] trebuie interpretat în sensul că o persoană care a fost condamnată în lipsă la o pedeapsă privativă de libertate, în absența unuia dintre cazurile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din această directivă, trebuie să fie informată cu privire la hotărârea prin care a fost condamnată atunci când este reținută în scopul executării acestei pedepse?

b) Care este conținutul cerinței [formulate prin termenii] «sunt informate cu privire la hotărâre» prevăzute la articolul 8 alineatul (4) a doua teză din Directiva [2016/343] și [această cerință] impune predarea unei copii a hotărârii?

c) În cazul unui răspuns negativ la prima întrebare, literele a) și b): articolul 8 alineatul (4) a doua teză din Directiva [2016/343] se opune ca o instanță națională să decidă asigurarea predării unei copii a acestei hotărâri?

2) a) O reglementare națională care – pentru cazul în care se examinează o acuzație penală și se pronunță o hotărâre judecătorească de condamnare în lipsa persoanei acuzate, fără a fi îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din [Directiva 2016/343] – nu prevede nicio modalitate și nicio condiție de informare a persoanei condamnate în lipsă cu privire la dreptul acesteia la un nou proces cu participarea sa și, în special, nu prevede ca o astfel de informare să aibă loc atunci când persoana condamnată în lipsă este reținută este compatibilă cu articolul 8 alineatul (4) a doua teză din Directiva [2016/343]?
   b) Prezintă importanță faptul că reglementarea națională (articolul 423 din NPK) prevede că persoana condamnată în lipsă este informată cu privire la dreptul său la un nou proces, dar numai după ce a formulat o cerere privind anularea hotărârii sale de condamnare și desfășurarea unui nou proces cu participarea sa, informarea efectuându-se sub forma unei hotărâri judecătorești ca răspuns la această cerere?
   c) În cazul unui răspuns negativ: cerințele prevăzute la articolul 8 alineatul (4) a doua teză și la articolul 10 alineatul (1) din Directiva [2016/343] sunt respectate atunci când instanța care examinează o acuzație în materie penală și pronunță o hotărâre de condamnare împotriva unei persoane acuzate absente, fără a fi îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din directivă, indică în hotărârea sa dreptul acestei persoane la un nou proces sau la o altă cale de atac și obligația persoanelor care efectuează reținerea persoanei condamnate să îi predea acesteia din urmă o copie a respectivei hotărâri?
   d) În cazul unui răspuns afirmativ: articolul 8 alineatul (4) a doua teză din Directiva [2016/343] se opune ca o instanță care pronunță o hotărâre de condamnare în lipsă a unei persoane acuzate, fără a fi îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din directivă, să decidă să indice în hotărârea sa de condamnare dreptul acestei persoane la un nou proces sau la o altă cale de atac, în temeiul articolului 9 din directiv[a menționată], și să oblige persoanele care efectuează reținerea persoanei condamnate să îi predea acesteia din urmă o copie a respectivei hotărâri de condamnare?

3) Care este primul și ultimul moment posibil în care instanța ar trebui să stabilească dacă procedura penală este desfășurată în lipsa persoanei acuzate fără a fi îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din Directiva [2016/343] și să ia măsuri pentru a asigura informarea prevăzută la articolul 8 alineatul (4) a doua teză din directivă?

4) Hotărârea menționată la [a treia întrebare] trebuie să țină seama de punctele de vedere ale acuzării și ale apărării persoanei acuzate absente?

5) a) Expresia «posibilitatea de a contesta hotărârea» de la articolul 8 alineatul (4) a doua teză din Directiva [2016/343] se referă la dreptul la o cale de atac la o instanță superioară sau se referă la contestarea unei hotărâri judecătorești definitive?
   b) Care ar trebui să fie conținutul informării care trebuie efectuată, în conformitate cu articolul 8 alineatul (4) a doua teză din Directiva [2016/343], față de o persoană care a fost condamnată în lipsă, fără a fi îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2), cu privire la «dreptul [său] la un nou proces sau la o altă cale de atac, în conformitate cu articolul 9», referitor la dreptul de a beneficia de o astfel de cale de atac în cazul în care persoana respectivă contestă condamnarea sa în lipsă sau dreptul de a formula o astfel de cerere a cărei temeinicie urmează să fie apreciată ulterior?

6) Care este conținutul expresiei «o altă cale de atac care permite reexaminarea pe fond a cauzei, inclusiv examinarea unor probe noi, și care ar putea duce la anularea hotărârii inițiale» de la articolul 9 prima teză din [Directiva 2016/343]?

7) O reglementare națională – articolul 423 alineatul (3) din NPK – care impune prezentarea în persoană a persoanei condamnate în lipsă drept condiție obligatorie pentru ca cererea sa privind un nou proces să poată fi examinată și admisă este conformă cu articolul 8 alineatul (4) și cu articolul 9 din Directiva [2016/343]?

8) Articolul 8 alineatul (4) a doua teză și articolul 9 din Directiva 2016/343 se aplică persoanelor achitate?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare literele a) și b), la a doua întrebare literele a) și b), precum și la a treia și la a cincea-a șaptea întrebare

35 Prin intermediul primei întrebări literele a) și b), al celei de a doua întrebări literele a) și b), precum și al celei de a treia și al celei de a cincea-a șaptea întrebări, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 8 alineatul (4) a doua teză din Directiva 2016/343 coroborat cu articolul 9 din această directivă trebuie interpretat în sensul că:

– o persoană condamnată în lipsă la o pedeapsă privativă de libertate, deși nu erau îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din directiva menționată, trebuie, în momentul reținerii sale în vederea executării acestei pedepse, să fie informată, pe de o parte, cu privire la hotărârea pronunțată în lipsă prin primirea, printre altele, a unei copii complete a acesteia și, pe de altă parte, cu privire la căile de atac disponibile și

– aceeași directivă se opune ca, după expirarea termenului prevăzut pentru declararea apelului împotriva hotărârii pronunțate în lipsă, singura cale de atac disponibilă pentru persoana în cauză să constea în formularea, la o instanță diferită de cea care a pronunțat respectiva hotărâre și cu condiția de a se prezenta în persoană în fața acesteia, a unei cereri de redeschidere a procedurii penale.

36 Trebuie amintit că Directiva 2016/343 are ca obiect, conform articolului său 1, stabilirea unor norme minime comune privind anumite elemente ale procedurilor penale, printre care „dreptul de a fi prezent la proces”. Astfel cum confirmă în mod expres considerentul (33) al acestei directive, acest drept face parte integrantă din dreptul fundamental la un proces echitabil [Hotărârea din 19 mai 2022, Spetsializirana prokuratura (Procesul unei persoane acuzate care se sustrage), C-569/20, EU:C:2022:401, punctul 25].

37 Articolul 8 alineatul (1) din directiva menționată impune statelor membre obligația de a asigura respectarea acestui drept. Cu toate acestea, în temeiul alineatelor (2) și (4) ale acestui articol, statele membre pot, în anumite condiții, să prevadă desfășurarea unui proces în lipsă [Hotărârea din 19 mai 2022, Spetsializirana prokuratura (Procesul unei persoane acuzate care se sustrage), C-569/20, EU:C:2022:401, punctul 26].

38 Alineatele (2) și (4) menționate prevăd în esență că persoanele suspectate sau acuzate care nu au putut fi informate cu privire la un proces în privința lor sau care, deși au fost informate cu privire la acest proces, nu au fost informate cu privire la consecințele neprezentării și nici nu sunt reprezentate de un avocat mandatat pot face obiectul unei hotărâri pronunțate în lipsă și

executorii, dar, atunci când sunt informate cu privire la această hotărâre, „în special atunci când sunt prinse”, ele trebuie să fie informate și cu privire la toate căile de atac de care dispun în ceea ce privește hotărârea menționată.

39 În temeiul articolului 8 alineatul (4) a doua teză din Directiva 2016/343, persoanele care au făcut obiectul unei hotărâri pronunțate în lipsă, deși nu au fost îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din această directivă, trebuie informate despre „posibilitatea de a contesta hotărârea și despre dreptul la un nou proces sau la o altă cale de atac, în conformitate cu articolul 9”.

40 Domeniul de aplicare al acestui articol 8 alineatul (4) a doua teză trebuie interpretat ținând seama de formularea și de contextul acestei dispoziții, precum și de obiectivele urmărite de reglementarea din care face parte dispoziția menționată [a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 mai 2022, Spetsializirana prokuratura (Procesul unei persoane acuzate care se sustrage), C-569/20, EU:C:2022:401, punctul 32 și jurisprudența citată].

41 În ceea ce privește modul de redactare a aceleiași dispoziții, este necesar să se arate, în primul rând, că din termenii „în special, atunci când sunt prinse” reiese că, deși nu se poate exclude ca o persoană condamnată în lipsă la o pedeapsă privativă de libertate să poată fi informată cu privire la această condamnare fără a fi reținută în vederea executării pedepsei respective, această persoană trebuie, în caz de reținere, să fie informată în momentul reținerii cu privire la existența condamnării menționate, în cazul în care această informație nu i-a fost furnizată înainte.

42 În al doilea rând, reiese de asemenea din modul de redactare a articolului 8 alineatul (4) a doua teză din Directiva 2016/343 că, atunci când este informată cu privire la existența unei condamnări în lipsă pronunțate în privința sa, persoana în cauză, în situația prevăzută la această dispoziție, care este cea în care a fost pronunțată o hotărâre în lipsă, deși nu erau îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din această directivă, trebuie de asemenea să fie informată „cu privire la posibilitatea de a contesta această hotărâre și la dreptul [său] la un nou proces sau la o altă cale de atac, în conformitate cu articolul 9 [din directiva menționată]”.

43 Două indicații concordante pot fi deduse din acest mod de redactare. Pe de o parte, referirea la posibilitatea de a contesta hotărârea pronunțată în lipsă, care este prezentată ca un element procedural distinct și autonom în raport cu „dreptul la un nou proces sau la o altă cale de atac”, arată că statele membre au posibilitatea de a prevedea o procedură anterioară unui nou proces sau exercitării celeilalte căi de atac prevăzute la articolul 9 din Directiva 2016/343. O asemenea procedură poate urmări să se stabilească faptul că nu erau îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din această directivă și că, în consecință, se impune un nou proces sau exercitarea unei „alte căi de atac”.

44 Pe de altă parte, rezultă din utilizarea conjuncției coordonatoare „sau”, în segmentul de frază „dreptul la un nou proces sau la o altă cale de atac”, că statele membre au posibilitatea de a alege să prevadă redeschiderea procedurii penale sub forma unui nou proces sau să prevadă o „altă cale de atac”, care, în conformitate cu articolul 9 din directiva menționată, trebuie să fie echivalentă cu un nou proces, în măsura în care trebuie să permită o nouă apreciere pe fond a cauzei, inclusiv examinarea unor noi elemente de probă, și că trebuie să poată conduce la infirmarea hotărârii inițiale [a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 mai 2022, Spetsializirana prokuratura (Procesul unui inculpat aflat în libertate), C-569/20, EU:C:2022:401, punctul 59].

45 În al treilea rând, din modul de redactare a articolului 8 alineatul (4) a doua teză din Directiva 2016/343 reiese că legiuitorul Uniunii s-a abținut să precizeze modul în care trebuie furnizată informația referitoare la „dreptul la un nou proces sau la o altă cale de atac” (Hotărârea VB, punctul 27). În special, respectiva dispoziție nu prevede că această informație trebuie menționată în hotărârea pronunțată în lipsă. Nu rezultă nici că instanța care pronunță respectiva hotărâre este obligată, în temeiul acestei directive, să precizeze, în hotărârea menționată sau într-o somație anexată la aceasta, care autoritate trebuie să comunice informația respectivă și în ce mod.

46 Directiva 2016/343 nu se opune, așadar, ca un stat membru să instituie un regim procedural care nu conduce în mod automat la redeschiderea procedurii penale, ci impune persoanelor condamnate în lipsă și care sunt interesate de o asemenea redeschidere să introducă o cerere în acest scop în fața unei alte instanțe, distinctă de cea care a pronunțat hotărârea în lipsă, pentru ca această altă instanță să verifice dacă este îndeplinită condiția care subordonează dreptul la un nou proces, și anume neîndeplinirea condițiilor prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din această directivă. Un astfel de regim este compatibil cu directiva menționată, în măsura în care, pe de o parte, procedura cererii de redeschidere permite efectiv desfășurarea unui nou proces în toate situațiile în care se stabilește, după verificare, că nu erau îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din directiva menționată și că, pe de altă parte, persoana condamnată în lipsă, atunci când este informată cu privire la condamnarea sa, este de asemenea informată cu privire la existența acestei proceduri.

47 Rezultatul examinării modului de redactare a articolului 8 alineatul (4) a doua teză din Directiva 2016/343, astfel cum a fost expus la punctul 46 din prezenta hotărâre, este confirmat de contextul în care se înscrie această dispoziție.

48 În această privință, este necesar să se arate că o interpretare a dispoziției menționate potrivit căreia dreptul la un nou proces trebuie în mod necesar, fără o altă examinare, să fie recunoscut persoanei condamnate în lipsă de îndată ce aceasta a fost informată cu privire la existența condamnării sale ar fi ireconciliabilă cu articolul 4a din Decizia-cadru 2002/584. Astfel, articolul menționat prezintă, în cazul emiterii unui mandat european de arestare, o legătură funcțională cu articolul 8 alineatul (4) a doua teză din Directiva 2016/343 și constituie, așadar, un element contextual relevant pentru interpretarea acestuia. Or, articolul 4a din Decizia-cadru 2002/584 prevede la alineatul (1) litera (d) punctul (ii), precum și la alineatul (3) posibilitatea de a institui o procedură de solicitare a unui nou proces. Această posibilitate ar fi astfel lipsită de efect util dacă statele membre ar fi obligate să recunoască dreptul la un nou proces din momentul în care persoana în cauză a fost informată cu privire la existența condamnării sale în lipsă.

49 O interpretare a articolului 8 alineatul (4) a doua teză din Directiva 2016/343 potrivit căreia această dispoziție impune recunoașterea imediată a dreptului la un nou proces nu ar ține de altfel seama în mod corespunzător de contextul armonizării minime în care se înscrie dispoziția menționată. Din moment ce Directiva 2016/343 nu oferă decât precizări minime cu privire la căile de atac care trebuie să fie disponibile atunci când a fost pronunțată o hotărâre în lipsă, fără să fi fost îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din această directivă, revine, în temeiul principiului autonomiei procedurale, ordinii juridice interne a fiecărui stat membru sarcina de a stabili aceste căi de atac.

50 Rezultă că dreptul Uniunii lasă o marjă de apreciere statelor membre în ceea ce privește organizarea dreptului lor procedural, înțelegându-se totuși că regimul procedural instituit de legiuitorul național nu trebuie să fie mai puțin favorabil pentru exercitarea de către justițiabili a drepturilor conferite de dreptul Uniunii decât pentru exercitarea drepturilor conferite de dreptul

național (principiul echivalenței) și nu trebuie să fie conceput astfel încât să facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de dreptul Uniunii (principiul efectivității) (a se vedea în acest sens în special Hotărârea din 23 noiembrie 2023, Provident Polska, C-321/22, EU:C:2023:911, punctul 61 și jurisprudența citată).

51 Rezultatul examinării modului de redactare a articolului 8 alineatul (4) a doua teză din Directiva 2016/343 este de asemenea compatibil cu finalitatea acestei directive.

52 Această finalitate constă, astfel cum enunță considerentele (9) și (10) ale directivei menționate, în consolidarea dreptului la un proces echitabil în cadrul procedurilor penale, astfel încât să crească încrederea statelor membre în sistemul de justiție penală al celorlalte state membre [Hotărârea din 19 mai 2022, Spetsializirana prokuratura (Procesul unei persoane acuzate care se sustrage), C-569/20, EU:C:2022:401, punctul 36].

53 Or, interpretarea articolului 8 alineatul (4) a doua teză din Directiva 2016/343 potrivit căreia această dispoziție nu se opune unui regim procedural care constă nu în informarea persoanei condamnate în lipsă, în momentul luării la cunoștință a condamnării sale, cu privire la un drept la un nou proces, ci în informarea acestei persoane cu privire la posibilitatea de a solicita un nou proces în fața unei instanțe care va verifica dacă este îndeplinită cerința pentru desfășurarea unui nou proces, și anume neîntrunirea condițiilor prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din Directiva 2016/343, este susceptibilă să contribuie la realizarea obiectivului privind consolidarea dreptului la un proces echitabil, cu condiția ca acest regim procedural să îndeplinească condițiile menționate la punctul 46 din prezenta hotărâre, și anume în special să conducă în mod necesar la un nou proces în ipoteza în care nu erau îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) menționat, fără ca instanța competentă să examineze cererea privind un astfel de proces să poată refuza ca acesta să aibă loc în temeiul altor criterii decât cele prevăzute la această din urmă dispoziție.

54 În speță, va reveni instanței de trimitere sarcina de a aprecia dacă, având în vedere precizările care precedă, regimul procedural instituit de legiuitorul bulgar este compatibil cu Directiva 2016/343. În aceste condiții, Curtea poate furniza indicații utile în vederea acestei aprecieri (a se vedea prin analogie Hotărârea din 5 mai 2022, BV, C-570/20, EU:C:2022:348, punctul 44 și jurisprudența citată).

55 Rezultă, în temeiul informațiilor care figurează în cererea de decizie preliminară, că, în situații precum cea în discuție în litigiul principal, legislația bulgară conferă Varhoven kasatsionen sad (Curtea Supremă de Casație) competența exclusivă de a examina cererile de redeschidere a procedurii penale, acestea constituind în esență cereri pentru un nou proces. Persoanele condamnate în lipsă în respectivul stat membru pot introduce o astfel de cerere în termen de șase luni de la luarea la cunoștință a hotărârii pronunțate în lipsă, acest termen depășind termenul în care poate fi declarat apel împotriva hotărârii menționate.

56 În această privință, este necesar să se precizeze, în primul rând, că, în cazul în care un nou proces are loc în urma unei proceduri de redeschidere a procedurii penale, numai hotărârea pronunțată la finalul acestui nou proces constituie, odată ce a dobândit autoritate de lucru judecat, hotărârea definitivă cu privire la stabilirea săvârșirii unei infracțiuni de către persoana suspectată sau acuzată, în sensul articolului 2 din Directiva 2016/343, citit în lumina considerentului (12) al acesteia. Rezultă că o procedură de cerere de redeschidere a procedurii penale, precum cea prevăzută în dreptul bulgar, se încadrează în etapele procedurii penale cărora le este aplicabilă directiva menționată.

57 În continuare, din cuprinsul punctelor 46 și 50 din prezenta hotărâre reiese că instituirea unei astfel de proceduri de redeschidere a procedurii penale, care nu presupune, în sine, un nou proces, dar care poate conduce la un astfel de proces, nu contravine Directivei 2016/343, cu condiția ca această procedură de redeschidere să răspundă tuturor cerințelor care decurg din principiul efectivității și să respecte, pe de altă parte, principiul echivalenței.

58 În ceea ce privește principiul echivalenței, rezultă, sub rezerva verificării de către instanța de trimitere, că procedura cererii de redeschidere a procedurii penale prevăzute la articolul 423 din NPK este accesibilă, potrivit acelorași modalități, tuturor persoanelor condamnate în lipsă. În aceste condiții, se poate considera că principiul echivalenței este respectat.

59 În ceea ce privește principiul efectivității, trebuie, în primul rând, să se garanteze că procedura cererii de redeschidere a procedurii penale conduce la recunoașterea dreptului la un nou proces în toate situațiile în care condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din această directivă nu erau îndeplinite. Astfel, o persoană condamnată în lipsă nu poate fi privată de dreptul la un nou proces decât dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din directiva menționată [a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 mai 2022, Spetsializirana prokuratura (Procesul unei persoane acuzate care se sustrage), C-569/20, EU:C:2022:401, punctul 31].

60 Or, astfel cum reiese din cuprinsul punctului 44 din Hotărârea pronunțată astăzi în cauza C-644/23, Stangalov, rezultă, sub rezerva verificării de către instanța de trimitere, că o procedură privind cererea de redeschidere a procedurii penale precum cea instituită de legiuitorul bulgar în speță nu oferă o asemenea garanție.

61 În vederea respectării principiului efectivității, va reveni instanței de trimitere sarcina de a verifica, în al doilea rând, dacă dreptul procedural bulgar garantează că persoana condamnată în lipsă primește, în momentul în care este informată cu privire la existența acestei condamnări sau imediat după acesta, o copie a întregii hotărâri pronunțate în lipsă și comunicarea drepturilor sale procedurale, inclusiv în ceea ce privește posibilitatea de a introduce o cerere de redeschidere a procedurii penale, precum și instanța în fața căreia trebuie introdusă respectiva cerere și termenul aferent.

62 Or, în cererea de decizie preliminară, instanța de trimitere observă că dreptul bulgar nu cuprinde nicio dispoziție care impune în mod specific ca astfel de informații să fie transmise persoanelor condamnate în lipsă.

63 În al treilea rând, orice procedură de solicitare a unui nou proces trebuie să fie organizată astfel încât această cerere să fie examinată cu celeritate, pentru a se stabili cât mai curând posibil dacă procesul în lipsă a avut loc fără a fi îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din Directiva 2016/343. Astfel, după cum reiese din articolul 8 alineatul (4) și din articolul 9 din această directivă, însăși existența dreptului la un nou proces depinde de constatarea potrivit căreia aceste condiții nu erau îndeplinite. În cazul în care un stat membru instituie un regim procedural în care nu s-a stabilit încă, în momentul în care persoana în cauză este informată cu privire la existența unei condamnări pronunțate în lipsă în privința sa, dacă condamnarea menționată a fost pronunțată fără ca respectivele condiții să fi fost îndeplinite, revine acestui stat membru, cu riscul de a aduce atingere principiului efectivității, sarcina de a se asigura că respectiva examinare are loc imediat după introducerea cererii pentru un nou proces.

64 Această cerință de celeritate este cu atât mai importantă cu cât articolul 8 alineatul (4) din Directiva 2016/343 prevede, asemenea considerentului (39) al acesteia, că hotărârile pronunțate în lipsă fără să fi fost îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din directiva menționată pot fi executorii. Având în vedere această posibilitate de a executa pedepsele aplicate în lipsă, este necesar, pentru a menține efectul util al cererilor privind un nou proces, ca soluționarea respectivelor cereri să fie însoțită de o apreciere a necesității de a-l menține în detenție pe solicitant, o astfel de obligație de examinare fiind de altfel menționată la articolul 4a alineatul (3) din Decizia-cadru 2002/584.

65 În speță, articolul 423 alineatele (2) și (4) din NPK pare să prevadă o astfel de examinare, al cărei rezultat figurează însă numai în decizia referitoare la redeschiderea procedurii penale. În cadrul unei asemenea adaptări a dreptului procedural național, adoptarea cu cea mai mare celeritate a deciziei referitoare la această cerere de redeschidere este indispensabilă pentru ca principiul efectivității să fie respectat.

66 Principiul efectivității impune, în al patrulea rând, ca persoana în cauză să fie în măsură să se exprime, în persoană sau prin intermediul unui avocat, cu privire la aspectul dacă procesul în lipsă a avut loc, deși nu erau îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din Directiva 2016/343. Astfel cum a observat avocatul general la punctele 44-47 din concluzii, observațiile formulate atât de acuzare, cât și de apărare pot exercita o influență hotărâtoare asupra aprecierii acestui aspect și pot fi astfel decisive pentru rezultatul procedurii de solicitare a unui nou proces. Prin urmare, în lipsa posibilității persoanei condamnate în lipsă de a-și prezenta cauza în această privință, s-ar aduce atingere dreptului fundamental la un proces echitabil și, astfel, efectivității procedurii de solicitare a unui nou proces, al cărei obiectiv constă tocmai în asigurarea respectării acestui drept fundamental.

67 În aceste condiții, astfel cum a arătat domnul avocat general la punctele 60-62 din concluzii, această posibilitate a persoanei condamnate în lipsă de a-și prezenta observațiile în vederea aprecierii aspectului dacă erau sau nu îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din Directiva 2016/343 nu poate fi înțeleasă în sensul că implică obligația persoanei în cauză de a se prezenta în persoană în fața instanței care examinează respectiva cerere.

68 În această privință, trebuie amintit că, după cum se arată la punctul 41 din prezenta hotărâre, nu se poate exclude ca o persoană condamnată în lipsă să fi luat cunoștință de această condamnare fără să fi fost reținută. În asemenea împrejurări, obligația persoanei în cauză de a se prezenta în persoană în fața instanței la care a introdus o cerere pentru un nou proces implică, după cum a statuat Curtea Europeană a Drepturilor Omului, a cărei jurisprudență trebuie luată în considerare, astfel cum rezultă din considerentele (47) și (48) ale Directivei 2016/343 [a se vedea în acest sens Hotărârea din 4 iulie 2024, FP ș.a. (Proces prin videoconferință), C 760/22, EU:C:2024:574, punctele 22-24], obligarea unei persoane aflate încă în libertate să se constituie prizonieră pentru a putea beneficia de dreptul său la un nou proces, ceea ce ar fi incompatibil cu dreptul fundamental la un proces echitabil (Curtea EDO, 14 decembrie 1999, Khalfaoui împotriva Franței, CE:ECHR:1999:1214JUD003479197, § 49, și Curtea EDO, 13 februarie 2001, Krombach împotriva Franței, CE:ECHR:2001:0213JUD002973196, § 87).

69 Or, potrivit cererii de decizie preliminară, din articolul 423 alineatul (3) din NPK reiese că, în cazul în care persoana în cauză nu se prezintă în persoană în fața Varhoven kasatsionen sad (Curtea Supremă de Casație), cererea de redeschidere a procedurii penale formulată de aceasta este clasată definitiv, cu excepția cazului în care există un „motiv întemeiat” pentru a justifica această neprezentare în persoană. Trebuie să se considere că o astfel de obligație de a se prezenta în

persoană poate face excesiv de dificilă exercitarea „dreptului la un nou proces sau la o altă cale de atac, în conformitate cu articolul 9 [din Directiva 2016/343]”, prevăzut la articolul 8 alineatul (4) din aceasta.

70 În urma examinării compatibilității articolului 423 din NPK cu Directiva 2016/343 în raport cu diferitele cerințe care decurg din principiul efectivității, va reveni, în sfârșit, instanței de trimitere, precum și oricărei alte instanțe naționale competente, în cazul în care ar fi confirmată în această privință prezența unor insuficiențe ale legislației naționale, sarcina de a aprecia dacă este totuși posibil să se interpreteze respectiva legislație și în special articolul 423 din NPK într-un sens care permite respectarea acestor cerințe.

71 Astfel, va reveni instanțelor naționale, astfel cum s-a arătat la punctul 45 din Hotărârea pronunțată astăzi în cauza C-644/23, Stangalov, sarcina de a examina dacă articolul 423 alineatul (1) din NPK poate fi interpretat într-un sens care permite limitarea excluderii de la dreptul la un nou proces care este prevăzută de acesta numai la cazurile în care erau îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din Directiva 2016/343.

72 Va reveni de asemenea acestor instanțe naționale sarcina de a examina dacă dispoziții de drept procedural bulgar, precum articolul 15 din NPK coroborat cu dispoziții mai specifice, pot fi interpretate într-un sens care permite să se concluzioneze că rezultă în mod imperativ din acest drept că persoanele condamnate în lipsă trebuie, în momentul în care sunt informate cu privire la existența unei condamnări în lipsă pronunțate în privința lor sau imediat după acesta, să fie informate cu privire la drepturile lor procedurale, în special cu privire la posibilitatea de a introduce o cerere de redeschidere a procedurii penale.

73 Instanțele naționale menționate vor putea, pe de altă parte, să examineze dacă excepția, prevăzută la articolul 423 alineatul (3) din NPK, referitoare la existența unui „motiv valabil” poate fi interpretată într-un sens care permite să se garanteze că cererile de redeschidere a procedurii penale sunt examinate atunci când reclamantul nu se prezintă în persoană, ci își apără cauza prin intermediul unui avocat.

74 În cazul imposibilității de a proceda la o interpretare a legislației bulgare care să fie conformă cu cerințele dreptului Uniunii, aceleași instanțe naționale vor fi obligate să lase neaplicată orice dispoziție națională contrară articolului 8 alineatul (4) a doua teză și articolului 9 din Directiva 2016/343, care au efect direct [Hotărârea din 19 mai 2022, Spetsializirana prokuratura (Procesul unei persoane acuzate care se sustrage), C-569/20, EU:C:2022:401, punctul 28], fără a trebui să solicite sau să aștepte eliminarea prealabilă a dispoziției legislative care este incompatibilă cu această directivă [a se vedea prin analogie Hotărârea din 21 octombrie 2021, ZX (Regularizarea actului de acuzare), C-282/20, EU:C:2021:874, punctele 40 și 41, precum și jurisprudența citată].

75 Având în vedere tot ceea ce precedă, trebuie să se răspundă la prima întrebare literele a) și b), la a doua întrebare literele a) și b), precum și la a treia și la a cincea-a șaptea întrebare că articolul 8 alineatul (4) a doua teză din Directiva 2016/343 coroborat cu articolul 9 din aceasta,

trebuie interpretat în sensul că

– în situația în care o persoană este condamnată în lipsă la o pedeapsă privativă de libertate, deși condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din această directivă nu erau îndeplinite, aceste dispoziții nu se opun ca, după expirarea termenului prevăzut pentru a declara apel împotriva hotărârii pronunțate în lipsă, singura cale de atac disponibilă să constea în introducerea, la o

instanță diferită de cea care a pronunțat respectiva hotărâre, a unei cereri având ca obiect desfășurarea unui nou proces, cu condiția ca această procedură să fie conformă cu principiile echivalenței și efectivității. Această din urmă condiție impune printre altele ca procedura de solicitare a unui nou proces să permită efectiv desfășurarea unui astfel de proces în toate situațiile în care se stabilește, după verificare, că nu erau îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din directiva menționată. În schimb, ultima condiție menționată nu este îndeplinită atunci când solicitantului unui nou proces i se impune, sub sancțiunea clasării definitive a cererii sale, să se prezinte în persoană în fața instanței competente;

– într-un stat membru a cărui legislație prevede o astfel de procedură de solicitare a unui nou proces, acest articol 8 alineatul (4) a doua teză coroborat cu articolul 9 menționat impune ca persoana condamnată în lipsă să primească, în momentul în care este informată cu privire la existența acestei condamnări sau imediat după acesta, o copie completă a hotărârii pronunțate în lipsă, precum și o informare ușor de înțeles referitoare, pe de o parte, la faptul că are dreptul la un nou proces dacă nu au fost îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din aceeași directivă și, pe de altă parte, la procedura care îi permite să solicite desfășurarea unui asemenea proces.

Cu privire la prima întrebare litera c)

76 Ținând seama de răspunsul dat la prima întrebare literele a) și b), la a doua întrebare literele a) și b), precum și la a treia și la a cincea-a șaptea întrebare, nu este necesar să se răspundă la prima întrebare litera c), din moment ce aceasta din urmă nu este adresată de instanța de trimitere decât în ipoteza unui răspuns negativ la prima întrebare literele a) și b).

Cu privire la a doua întrebare literele c) și d), precum și cu privire la a patra întrebare

77 Prin intermediul celei de a doua întrebări literele c) și d), instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 8 alineatul (4) a doua teză din Directiva 2016/343 coroborat cu articolul 9 și cu articolul 10 alineatul (1) din aceasta trebuie interpretat în sensul că cerințele impuse de directiva menționată sunt respectate atunci când instanța care se pronunță în lipsă examinează ea însăși dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din directiva menționată și indică, dacă este cazul, în hotărârea pronunțată în lipsă, a cărei copie integrală va trebui predată persoanei în cauză după pronunțarea hotărârii, că aceasta din urmă are dreptul la un nou proces.

78 Prin intermediul celei de a patra întrebări, instanța de trimitere solicită în plus, în esență, să se stabilească dacă este necesar, în cadrul unui regim în care instanța care conduce procesul în lipsă examinează dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din Directiva 2016/343, să se asculte, în această privință, atât acuzarea, cât și apărarea persoanei acuzate, care lipsește în această ipoteză.

79 Or, astfel cum reiese din cererea de decizie preliminară, un asemenea regim procedural nu este în vigoare în Bulgaria, întrucât legiuitorul acestui stat membru a instituit un regim în care Varhoven kasatsionen sad (Curtea Supremă de Casație) este competentă exclusiv să examineze cererile privind un nou proces și, în acest cadru, să verifice dacă erau îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din Directiva 2016/343. Instanța de trimitere precizează că, având în

vedere caracteristicile acestui regim procedural și în pofida convingerii sale potrivit căreia condițiile menționate nu erau îndeplinite în speță, nu este de competența sa să se pronunțe în această privință.

80 Astfel cum rezultă, pe de altă parte, din răspunsul dat la prima întrebare literele a) și b), la a doua întrebare literele a) și b), precum și la a treia și la a cincea-a șaptea întrebare, Directiva 2016/343 nu se opune unui regim procedural care nu conferă instanței care desfășoară un proces în lipsă, ci unei instanțe distincte competența de a examina dacă erau îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din această directivă.

81 În aceste condiții, după cum rezultă și din răspunsul menționat, este important ca un astfel de regim să nu intre în conflict nici cu principiul echivalenței, nici cu principiul efectivității.

82 Din cuprinsul punctelor 60, 62 și 69 din prezenta hotărâre reiese că regimul procedural în vigoare în Bulgaria ar putea fi contrar principiului efectivității și, în consecință, ar putea fi incompatibil cu dreptul Uniunii. Prin urmare, instanța de trimitere s-ar putea afla în prezența unei situații în care legislația națională în cauză nu garantează respectarea „dreptului la un nou proces sau la o altă cale de atac”, în sensul articolului 8 alineatul (4) a doua teză și al articolului 9 din Directiva 2016/343, care au efect direct [Hotărârea din 19 mai 2022, Spetsializirana prokuratura (Procesul unei persoane acuzate care se sustrage), C-569/20, EU:C:2022:401, punctul 28].

83 Conform jurisprudenței amintite la punctul 74 din prezenta hotărâre, în cazul imposibilității de a proceda la o interpretare a legislației bulgare care să fie conformă cu cerințele dreptului Uniunii, instanța de trimitere ar fi obligată să lase neaplicată orice dispoziție națională contrară dispozițiilor articolului 8 alineatul (4) a doua teză și ale articolului 9 din Directiva 2016/343, fără a trebui să solicite sau să aștepte eliminarea prealabilă a dispoziției legislative care este incompatibilă cu această directivă.

84 În aceste împrejurări, trebuie să se răspundă la a doua întrebare literele c) și d), precum și la a patra întrebare, care trebuie analizate împreună, răspunsul la acestea putând fi, dacă este cazul, determinant pentru continuarea procedurilor penale principale.

85 Deși Directiva 2016/343 nu poate fi interpretată în sensul că impune instanței care se pronunță în lipsă să statueze în hotărârea sa cu privire la dreptul la un nou proces (Hotărârea VB, punctul 31), ea lasă o marjă largă de apreciere statelor membre în ceea ce privește punerea sa în aplicare și, prin urmare, nu poate fi interpretată nici în sensul că interzice acestei instanțe să examineze, în cursul unui proces desfășurat în lipsă, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din această directivă și, în cazul în care aceste condiții nu sunt îndeplinite, să indice în hotărârea sa că persoana în cauză are dreptul la un nou proces.

86 Din moment ce, astfel cum s-a arătat la punctul 66 din prezenta hotărâre, observațiile formulate atât de acuzare, cât și de apărare pot exercita o influență determinantă asupra aprecierii aspectului dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din Directiva 2016/343, este necesar, în cadrul examinării efectuate în această privință de instanța care desfășoară un proces în lipsă, ca ea să asculte avocatul care reprezintă persoana în cauză, respectiva persoană fiind, în această ipoteză, absentă.

87 Având în vedere ceea ce precedă, trebuie să se răspundă la a doua întrebare literele c) și d), precum și la a patra întrebare că articolul 8 alineatul (4) a doua teză din Directiva 2016/343 coroborat cu articolul 9 și cu articolul 10 alineatul (1) din aceasta trebuie interpretat în sensul că cerințele

impuse de această directivă sunt respectate atunci când instanța care desfășoară un proces în lipsă apreciază ea însăși, după ascultarea atât a acuzării, cât și a apărării cu privire la acest subiect, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din directiva menționată și, în cazul unui răspuns negativ, indică în hotărârea pronunțată în lipsă, a cărei copie integrală trebuie predată persoanei în cauză în momentul în care aceasta este informată cu privire la hotărârea respectivă sau imediat după acesta, că aceasta are dreptul la un nou proces.

Cu privire la a opta întrebare

88 Prin intermediul celei de a opta întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 8 alineatul (4) a doua teză și articolul 9 din Directiva 2016/343 trebuie interpretate în sensul că se aplică nu numai în cazul unei condamnări în lipsă, ci și în cazul achitării în lipsă.

89 Astfel, potrivit acestei instanțe, nu se poate exclude ca VB să fie achitat. Prin urmare, instanța menționată dorește să afle, înainte de a continua procesul în lipsă împotriva lui VB și de a se pronunța cu privire la vinovăția sau nevinovăția acestuia, dacă dreptul la un proces echitabil ar fi protejat în mod adecvat în cazul achitării în lipsă.

90 În această privință, este necesar să se arate, astfel cum a observat domnul avocat general la punctele 33 și 34 din concluzii, că dreptul la un proces echitabil, în cadrul căruia dreptul de a fi prezent la proces constituie un element esențial, se aplică în orice procedură penală care poate conduce la o hotărâre prin care se constată nevinovăția sau vinovăția persoanei acuzate. Având în vedere considerentele (47) și (48) ale Directivei 2016/343, din care rezultă că trebuie să se țină seama, în interpretarea acestei directive, de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului referitoare la articolul 6 din CEDO, pentru răspunsul la a opta întrebare trebuie să se considere drept temei jurisprudența acestei instanțe, potrivit căreia o persoană acuzată are dreptul fundamental de a fi prezentă la proces în orice împrejurare, chiar dacă rezultatul final îi este favorabil (Curtea EDO, 15 decembrie 2005, Vanyan împotriva Rusiei, CE:ECHR:2005:1215JUD005320399, § 20-25 și 67).

91 Acest domeniu larg de aplicare al dreptului de a fi prezent la proces este de altfel evidențiat chiar de termenii articolului 8 alineatul (2) din Directiva 2016/343, care menționează „hotărârea privind vinovăția sau nevinovăția persoanei suspectate sau acuzate”.

92 Acest mod de redactare a articolului 8 alineatul (2) din Directiva 2016/343 are drept consecință faptul că termenul „hotărâre”, care figurează la articolul 8 alineatul (4) și la articolul 9 din această directivă, face referire la orice hotărâre, rezultată dintr-o procedură penală, referitoare la vinovăția sau la nevinovăția persoanei acuzate.

93 Astfel, domeniul de aplicare al articolului 8 alineatul (4) și al articolului 9 din directiva menționată nu poate fi disociat de cel al articolului 8 alineatul (2) din aceeași directivă, întrucât neîndeplinirea condițiilor prevăzute la acest articol 8 alineatul (2) constituie tocmai temeiul „dreptul[ui] la un nou proces sau la o altă cale de atac”, prevăzut la articolul 8 alineatul (4) și la articolul 9 menționat.

94 Această interpretare nu este infirmată de prezența, la articolul 8 alineatul (4) din Directiva 2016/343, a termenilor „atunci când sunt prinse”. Acești termeni sunt, astfel, însoțiți de expresia „în special”, din care decurge că reținerea nu este singura ipoteză vizată de această dispoziție.

95 Prin urmare, trebuie să se răspundă la a opta întrebare că articolul 8 alineatul (4) a doua teză și articolul 9 din Directiva 2016/343 trebuie interpretate în sensul că se aplică nu numai în cazul unei condamnări în lipsă, ci și în cazul achitării în lipsă.

Cu privire la cheltuielile de judecată

96 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) declară:

1) Articolul 8 alineatul (4) a doua teză din Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale coroborat cu articolul 9 din această directivă

trebuie interpretat în sensul că

– în situația în care o persoană este condamnată în lipsă la o pedeapsă privativă de libertate, deși condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din această directivă nu erau îndeplinite, aceste dispoziții nu se opun ca, după expirarea termenului prevăzut pentru a declara apel împotriva hotărârii pronunțate în lipsă, singura cale de atac disponibilă să constea în introducerea, la o instanță diferită de cea care a pronunțat respectiva hotărâre, a unei cereri având ca obiect desfășurarea unui nou proces, cu condiția ca această procedură să fie conformă cu principiile echivalenței și efectivității. Această din urmă condiție impune printre altele ca procedura de solicitare a unui nou proces să permită efectiv desfășurarea unui astfel de proces în toate situațiile în care se stabilește, după verificare, că nu erau îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din directiva menționată. În schimb, ultima condiție menționată nu este îndeplinită atunci când solicitantului unui nou proces i se impune, sub sancțiunea clasării definitive a cererii sale, să se prezinte în persoană în fața instanței competente;

– într-un stat membru a cărui legislație prevede o astfel de procedură de solicitare a unui nou proces, acest articol 8 alineatul (4) a doua teză coroborat cu articolul 9 menționat impune ca persoana condamnată în lipsă să primească, în momentul în care este informată cu privire la existența acestei condamnări sau imediat după acesta, o copie completă a hotărârii pronunțate în lipsă, precum și o informare ușor de înțeles referitoare, pe de o parte, la faptul că are dreptul la un nou proces dacă nu au fost îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din aceeași directivă și, pe de altă parte, la procedura care îi permite să solicite desfășurarea unui asemenea proces.

2) Articolul 8 alineatul (4) a doua teză din Directiva 2016/343 coroborat cu articolul 9 și cu articolul 10 alineatul (1) din aceasta

trebuie interpretat în sensul că

cerințele impuse de această directivă sunt respectate atunci când instanța care desfășoară un proces în lipsă apreciază ea însăși, după ascultarea atât a acuzării, cât și a apărării cu privire la acest subiect, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din directiva menționată și, în cazul unui răspuns negativ, indică în hotărârea pronunțată în lipsă, a cărei copie integrală trebuie predată persoanei în cauză în momentul în care aceasta este informată cu privire la hotărârea respectivă sau imediat după, că aceasta are dreptul la un nou proces.

3) Articolul 8 alineatul (4) a doua teză și articolul 9 din Directiva 2016/343

trebuie interpretate în sensul că

se aplică nu numai în cazul unei condamnări în lipsă, ci și în cazul achitării în lipsă.

Semnături